

Neft gəlirlərindən təhsilə sərmayə

2007-2015-ci illərdə Dövlət Proqramı çərçivəsində 3558 Azərbaycan gənci xaricdə təhsil almaq hüququ qazanıb

Müasir dövrdə ölkələrin inkişaf səviyyəsi iqtisadi meyarlarla yanaşı, həm də onun təhsil sistemindeki vəziyyət və mövcud kadr potensialı ilə də ölçülür. Çünki hər bir ölkədə gedən bütün mənfi və müsbət proseslər insan amili ilə birbaşa bağlıdır. Hərtərəfli və davamlı inkişafın etibarlı yolu isə təhsilə daha çox diqqət və qayğı göstərilməsindən, onun müasir dünya standartlarına uyğun təşkilindən keçir. Məhz buna görə dünyanın ən qabaqcıl ölkələrinin davamlı inkişafını qoruyub saxlamaq və yeni hədəflərə doğru irəliləmək üçün təhsilə xüsusi əhəmiyyət verir.

Azərbaycan da təhsil sisteminin inkişafına, ixtisaslı kadr potensialının formalaşdırılmasına xüsusi önəm verən ölkələrdəndir. Belə ki, dövlət müstəqilliyinin üçüncü onilliyini yaşayan Azərbaycanda təhsil iqtisadi və sosial inkişafın prioritet sahəsi sayılır. Hələ XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın ən tanınmış ictimai-siyasi xadimlərinin böyük əksəriyyəti məhz xaricdə təhsil alıblar. Neft milyonçusu Hacı Zeynalabdin Tağıyevin qızları üçün xüsusi məktəb açması da Azərbaycan tarixinin ən şərəfli səhifələrindəndir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə isə 100 nəfərdən çox azərbaycanlı gənc ali təhsil almaq üçün xaricə göndərilmişdi. İkinci dəfə dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra ölkəmiz bu ənənəni davam etdirməyə başladı. Prezident İlham Əliyevin 16 aprel 2007-ci il tarixli Sərəncamı ilə "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməklə bu ənənə davam etdirildi.

Tibb, iqtisadiyyat, kompyuter və aviasiya mühəndisliyi

Məhz bu proqram çərçivəsində 3558 nəfər təhsil almaq üçün 32 ölkənin 379 universitetinə göndərilib. Onlardan 1001 nəfər məzun olub, 2289 nəfəri hazırda təhsilini davam etdirir. 2005-2015-ci illər ərzində xaricə 1 ildə ən çox tələbə 2013/2014-cü tədris ilində göndərilib - 787 nəfər. Proqram çərçivəsində təhsil almaq hüququ qazananların 5 ən çox təhsil aldığı ölkələr isə Birləşmiş Krallıq (1032), Türkiyə (767), Almaniya (441), Kanada (242), Niderland Krallığıdır (181). İxtisaslara görə ilk beşliyə tibb (923), iqtisadiyyat (847), informasiya texnologiyaları (348), mühəndislik (337), sosial və humanitar elmlər (221) daxildir. Təhsil səviyyəsinə görə xaricə göndərilən tələbələr 1526-sı magistratura, 1044-ü bakalavr, 547-si rezidentura, 168-i doktorantura, 213-ü isə baza ali tibb təhsili alanların payına düşür.

Beləliklə, statistik rəqəmlərdən də görünür ki, bu proqram

ölkənin təkcə təhsil deyil, siyasi-iqtisadi, mədəni inkişafı sahəsində ciddi əhəmiyyət daşıyır. Belə ki, bu proqram çərçivəsində xaricdə təhsil almağa göndərilənlər əsasən, tibb, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələri, mühəndislik ixtisaslarına yiyələnir. Dövlət proqramı əsasında xaricdə təhsil alanların 30 faizi tibb sahəsini, 25 faizi kompyuter və aviasiya mühəndisliyini, 25 faizi iqtisadiyyatı, yerdə qalan isə digər ixtisasları öyrənib və ya öyrənməkdə davam edir.

Bundan başqa, hazırda həm öz hesablarına, həm Təhsil Nazirliyinin xətti ilə, həm də Dövlət Proqramı əsasında xaricdə təhsil alan gənclər var. Həmin tələbələr çoxu qardaş Türkiyə və Avropa ölkələrinin universitetlərində oxuyur. Rusiya, Çin, ABŞ, Böyük Britaniya, Almaniya, Fransa, Cənubi Koreya, Yaponiya, Belçika, Hollandiya uni-

versitetlərində də təhsil alan Azərbaycan gəncləri var. Dövlət proqramı çərçivəsində gənclərin xaricdə təhsil almasına şərait yaratmaq məqsədilə ABŞ, Almaniya, Fransa və Böyük Britaniya ilə müqavilələr imzalanıb.

Ümumilikdə Dövlət Proqramı çərçivəsində təhsili maliyyələşdirilən tələbələr ölkələr üzrə siyahısına 803 tələbə ilə Böyük Britaniya başçılıq edir. Sonrakı yerləri 681 nəfərlə Türkiyə, 395 nəfərlə Almaniya, 214 nəfərlə Kanada, 137 nəfərlə Niderland Krallığı, 115 nəfərlə Rusiya, 97 nəfərlə İsveçrə, 95 nəfərlə Fransa, 85 nəfərlə ABŞ tutur. İlk onluğa 63 nəfərlə Avstraliya tamamlayır. Bu il bu proqram üzrə sonuncu müsabiqə elan olunub. Lakin bu ilki müsabiqə də nəzərə alınmaqla, onların sayı 3500 nəfəri ötməyəcək.

Bəs, bu tələbələr xaricdə təhsil alması üçün Azərbaycan hökuməti nə qədər vəsait xərcləyir?

Statistik rəqəmlərə istinad etsək məlum olur ki, "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı"nın ilk ilində gənclərin xaricdə təhsil almasına 810 min manat vəsait xərclənib. 2008-ci ildən isə azərbaycanlı tələbələr xaricdə təhsil alması Dövlət Neft Fondu tərəfindən maliyyələşdirilir. Həmin il Fond bu istiqamətə 2,3 milyon, 2009-cu ildə 7,9 milyon manat vəsait ayırıb. Sonrakı illərdə bu xərclər tələbələrə sayına müvafiq şəkildə artıb. Bütövlükdə isə 2010-cu il aprelin 1-nə olan məlumata əsasən, bu proqramın maliyyələşdirilməsinə Neft Fondu tərəfindən 12,1 milyon manat vəsait yönəldilib.

Gənclərin xarici ölkələrdə

təhsili üzrə aylıq xərc normaları Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 27 noyabr tarixli 261 sayılı qərarı ilə müəyyən edilir. Həmin qərara əsasən, dövlət proqramı çərçivəsində ayrı-ayrı ölkələrdə təhsil alan azərbaycanlı tələbələr aylıq xərcləri həmin ölkənin yaşayış tərzinə uyğun fərqəndirilir. Məsələn, 2008/2009-cu tədris ili üçün Belçikada təhsil alan hər tələbəyə ayda 1150 dollar, Avstraliyada 1550 dollar ayrılıb.

SOCAR-ın təqaüd proqramları

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR) da təhsilə sərmayə qoyur. Belə ki, şirkət öz vəsaitləri hesabına ölkədə və xaricdə təhsil alan Azərbaycan gəncləri üçün 2 təqaüd proqramı təsis edib. Bunlardan birincisi yerli, digəri isə xarici universitetlərdə təhsil alan tələbələr üçün nəzərdə tutulur. Ən mühüm məsələlərdən biri isə odur ki, qaydalara əsasən, Dövlət Proqramı çərçivəsində xaricdə təhsil alan tələbələr təhsilini başa vurduqdan sonra ölkəyə qayıtmalı və ən azı 5 il müddətində işləmək haqqında öhdəliyi yerinə yetirməlidirlər. İstər Dövlət Proqramı çərçivəsində xaricdə təhsil alanlar, istərsə də SOCAR-ın təqaüd proqramlarından bəhrələnen tələbələrə işlə təminat üçün geniş imkanlar yaradılır. Belə ki, bu tələbələr ali məktəbi bitirdikdən sonra həm Təhsil Nazirliyi, həm də SOCAR xaricdə təhsil almış məzunların müvafiq işlə təmin olunmasında öz köməkliyini göstərir. İndiyədək SOCAR-ın xətti ilə xaricdə təhsilini başa vuraraq Azərbaycana qayıtmış tələbələr demək olar ki, hamısı Dövlət Neft Şirkətinin müvafiq sahələrində işlə təmin olunub.

Onu da qeyd edək ki, SOCAR-ın xaricdə təhsillə bağlı Təqaüd Proqramı Müsabiqə Komissiyası 2016/2017-ci tədris ili üçün ixtisas qrupları üzrə kvotaları artıq müəyyənləşdirib. Qərara əsasən, 2016/2017-ci tədris ili ərzində SOCAR-ın Xarici Təqaüd Proqramına müraciət edən gənclər kimya mühəndisliyi, inşaat mühəndisliyi, kompyuter mühəndisliyi, mexanika mühəndisliyi, geologiya mühəndisliyi, neft-qaz mühəndisliyi və elektroenergetika mühəndisliyi ixtisasları üzrə təqaüd ala biləcəklər.

Nəhayət, 2015-ci il "Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı"nın həm də sonuncu ilidir. Başa çatmaqda olan 2015-ci ilin yekun nəticələrinə görə, Dövlət Proqramının sonuncu ilində gənclərə dünyanın 33 ölkəsinin 419 ali təhsil müəssisəsində müvafiq prioritet ixtisas istiqamətləri üzrə təhsil almaq imkanı yaradılıb. 2015/2016-cı tədris ili üzrə seçmələrdə uğur qazanmış 373 nəfər Dövlət Proqramı çərçivəsində təhsil almaq üçün xaricə göndərilib. Onlardan 176 nəfər magistratura, 25 nəfər doktorantura, 70 nəfər rezidentura, 102 nəfər isə baza ali tibb və bakalavriat təhsil səviyyələrində təhsil almaq hüququ qazanıb. Ümumilikdə isə 2007-2015-ci illərdə Dövlət Proqramı çərçivəsində 3558 nəfər təhsil almaq hüququ qazanıb. Dövlət Proqramı çərçivəsində müvafiq məzun qeydiyyatından 1147 nəfər keçib. Təhsillərini tamamlamış məzunların 60 faizi özəl, 40 faizi isə dövlət sektorunda fəaliyyət göstərir.

Elxan Salahov,
"iki sahil"